

Prikaz slučajeva kršenja osnovnih ljudskih prava u Srbiji

22. novembar - 12. decembar 2024. godine

Sloboda izražavanja

Pretnje i napadi na novinare/ke

U prethodnom periodu zabeležno je više pretnji, kao i fizičkih napada na novinare/ke. Od kada se širom Srbije održavaju protesti zbog pada nadstrešnice u Novom Sadu, primetan je i veći broj napada na novinarske ekipe koje izveštavaju sa terena, ali i na novinare/ke koji pišu o ovim i povezanim događajima. Pretnja smrću upućena je predsednici Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV) Ani Lalić Hegediš, a nekoliko dana kasnije i Dinku Gruhonjiću. Podsećamo, oni su i ranije bili izloženi opasnoj kampanji targetiranja od strane državnih funkcionera/ki i pro-režimskih medija. Dve nedelje kasnije, ista osoba je ponovo pretila NDNV-u. Pretnje smrću upućene su i Slavko Ćuruvija fondaciji. Vojina Radovanovića, novinara Danas-a, koji je pratio skupštinsku sednicu grada Beograda, napao je član gradskog veća iz Socijalističke partije Srbije Slobodan Šolević. Predstavnici/e vladajuće koalicije svojim nasilnim ponašanjem daju ohrabrenje njihovim simpatizerima da napadaju novinarske ekipe "nepodobnih" medija na javnim skupovima. Novinarka Nove S, napadnuta je na protestnom skupu "Zastani, Srbijo" kod Fakulteta dramskih umetnosti, kada je grupa navodno slučajnih prolaznika, a kasnije se ispostavilo funkcionera Srpske napredne stranke, napala okupljene studente/kinje i druge građane/ke. Jedan od vozača koji je napao okupljene, udario je pesnicom novinarku Nove koja je snimala događaj, i tom prilikom joj izbio telefon iz ruke. Reporterka N1, Jelena Mirković, napadnuta je prilikom izveštavanja sa blokade u Beogradu na vodi. Građani/ke nedeljama blokiraju ulice kako bi sprečili rušenje Starog savskog mosta. Na ovim skupovima svaki put pojavljivali su se i provokatori, a za neke od njih se ispostavilo da su članovi vladajuće partije. Nakon napada nepoznatog muškarca, novinarki Jeleni Mirković konstatovane su povrede - stavljena joj je kragna za vrat i prepisani su joj lekovi. Muškarac koji je napao još nije uhapšen. Ovakvi napadi nisu jasno i nedvomisleno osuđeni od strane predstavnika/ca vlasti. Ekipa N1 napadnuta je i prilikom izveštavanja sa blokade na Fakultetu tehničkih nauka (FTN) u Novom Sadu. Nepoznati muškarci snimali su ekipu N1 i na pitanja novinarko ko su, jedan od mladića oteo je novinarki telefon, a potom su trojica mladića okružila ekipu televizije N1. Na FTN-u primećena je i grupa mladića koji su od njih ranije poznati kao oni koji su blokadom Filozofskog fakulteta tražili uklanjanje profesora i novinara Dinka Gruhonjića sa fakulteta. Oni su ovom prilikom snimali i studente/kinje koji blokiraju fakultet. Reč je o nastavku pritiska na sve one izveštavaju sa protesta, a nekažnjivost nasilja nad novinarima/kama pokazuje da vlast zauzima stranu nasilnika i da je krajnji cilj potpuni medijski mrak i jednoulje u režiji vladajuće stranke. Veliki broj napada usmeren je prema novinarkama, koje su dvostruko targetirane, kako zbog svoje profesije tako i roda. Fizički napadi koji prolaze nekažnjeno, ukazuju na nebezbedne uslove rada novinara/ki u Srbiji.

Funkcioneri/ke SNS-a tužili Ozonpress

Gradonačelnik Čačka Milun Todorović, i dvoje pomoćnika gradonačelnika Miloš Stevanić i Marjana Petronijević podneli su krivične prijave protiv portala Ozonpress. Prijave su podnete zbog komentara koje su nepoznate osobe okačile na tekst Ozonpress-a. Seksistički komentari ticali su se funcionerke Marjane Petronijević. Troje gradskih funkcionera rešilo je ipak da zbog toga tuži portal. Na adresu Ozonpressa je u samo nekoliko dana stiglo čak četiri tužbe. Inače, CASE koalicija objavila je 9. decembra svoj izveštaj o SLAPP tužbama širom Evrope. U izveštaju je istaknuto da je Srbija jedna od zemalja u kojoj je zabeležen najveći broj slučajeva SLAPP tužbi.

Krivična prijava zbog komentara na Facebook-u

Zavod za javno zdravlje Šapca podneo je krivičnu prijavu protiv Kristine Vasić zbog komentara na Facebook-u kojim je ukazala na zagađenost vazduha u tom gradu. Ove godine građani/ke su bili privođeni zbog postova na društvenim mrežama, a sada državne institucije podnose i krivične prijave protiv građana/ki u nameri da ih učutkaju. Sloboda govora na internetu u Srbiji sve više je pod znakom pitanja.

Sloboda udruživanja

Predlog Zakona o stranim agentima

Deset dana nakon što je predsednik Vučić još jednom optužio nevladine organizacije da rade na rušenju države, Pokret socijalista podpredsednika Vlade Aleksandra Vulina podneo je Skupštini Srbije predlog zakona o posebnom registru agenata stranog uticaja. Ovaj zakon poznatiji kao “ruski zakon” ili “zakon o stranim agentima” koristi se u zemljama autokratskih i diktatorskih režima kao sredstvo gušenja kritičkih glasova. Njegovo usvajanje išlo bi u korist vladajuće stranke koja je zarobila većinu medija, i sve institucije u zemlji, dok su nevladine organizacije ostale slobodne pa su kao takve jedina preostala pretnja režimu koji ukida demokratiju i vladavinu prava.

Sloboda okupljanja

Napadi na građane/ke na akcijama “Zastani, Srbijo”

Nakon tragedije u Novom Sadu u kojoj je zbog pada rekonstruisane nadstrešnice poginulo 15 ljudi, građani/ke širom zemlje izlaze na blokade tražeći odgovornost i objavljivanje svih dokumenata vezanih za rekonstrukciju. Na blokadama koje traju 15 minuta desili su se brojni incidenti. Naime, građane/ke koji mirno protestuju napadali su navodno slučajni prolaznici nezadovoljni blokadom. Kasnije se za veliki broj “slučajnih prolaznika” ispostavilo da su članovi i funkcioneri Srpske napredne stranke. Na protestu 22. novembra ispred Fakulteta dramskih umetnosti na studente/kinje nasrnuli su funkcioneri/ke Srpske napredne stranke: Milija Koldžić, član veća gradske opštine Novi Beograd, Ivan Stanišić, Aleksandar Jokić, Dušan Kostić, Milena Aleksić. Niko od identifikovanih nije priveden, a Milija Koldžić nije razrešen sa svoje funkcije u gradskoj skupštini. Nakon napda na studente/kinje ispred FDU započele su i blokade fakulteta širom zemlje. Tokom blokade ispred RTS-a došlo je do koškanja sa grupom muškaraca. U medijima su se pojavile informacije da su među muškarcima koji su napali građane/ke bili opštinski službenici iz redova vladajuće stranke. Jedna osoba pesnicom je udarila učesnika protesta u Loznici. Članovi/ce gradskog veća Kikinde verbalno su napali okupljene. U Novom Sadu, taksista se zaletio među okupljene, a iz taksi udruženja kom vozač pripada, saopštili su da će taksista biti sankcionisan. Napadi na one koji protestuju nastavili su se i na skupovima narednih dana. Tokom blokade u Sremskim Karlovcima u kojoj su učestvovali srednjoškolci/ke, grupa muškaraca vređala je okupljene đake. U danima koji su usledili, vođena je tabloidna i funkcionerska kampanja protiv đaka karlovačke Gimnazije koji su učestvovali u blokadi. Kampanju je započeo premijer Srbije Miloš Vučević nipodaštavajući slobodnomisleće mlade ljude Srbije i dovodeći u pitanje njihovu sposobnost samostalnog kritičkog razmišljanja. Na protestu 29. novembra ispred zgrade RTS-a, jedan vozač pokušao je da prođe kroz okupljene. Sličan incident dogodio se u Valjevu, kada je nepoznati vozač takođe pokušao da prođe kroz okupljene na raskrsnici. Ekstremniji primer nasilja viđen je u Požarevcu kada je jedan vozač nosio starijeg učesnika skupa na haubi automobila. U javnost je dospelo snimak novosadskog odbornika vladajuće stranke koji daje instrukcije članovima/cama SNS-a na koji način treba da provociraju građane/ke koji odaju poštu stradalim žrtvama nesreće u Novom Sadu. Članovi SNS-a su viđeni i među provokatorima na skupu u Novom Sadu. Jedan od provokatora na učesnike/ce skupa “Zastani, Srbijo” u Somboru, primećen je i među provokatorima u Beogradu na vodi kada su napadnuti građani/ke koji se protive rušenju Starog savskog mosta (on je takođe član SNS). U Loznici je 29. novembra, na jednu od učesnica skupa muškarac nasrnuo pendrekom. Gradski odbornici/e SNS-a verbalno su napadali građane/ke u Zrenjaninu. Opštinski funkcioneri/ke SNS-a ometali su i građane Kule. Dvoje članova orkestra Beogradske filharmonije povređeno je kada je muškarac kolima prošao kroz raskrsnicu koju su građani blokirali. On je povredio još dve osobe, a kasnije je uhapšen. Članovi/ce vladajuće stranke sada organizovano i otvoreno napadaju građane/ke koji koriste svoje pravo na protest. Sve nasilnije ponašanje režima koje prolazi nekažnjeno pokazatelj je ulaska u novu fazu gušenja osnovnih prava građana/ka i novu fazu autokratije u kojoj se vlada pesnicom i pendrekom.

Privođenja na protestima

Ove godine, najkorišćeniji mehanizam pritiska vlasti na građane/ke je hapšenje i privođenje na informativne razgovore zbog učešća na protestima ili javnog iznošenja kritike na račun vlasti. Na protestima zbog nesreće koja se dogodila u Novom Sadu, do sada je uhapšeno ili priviđeno 38 osoba. Policajci u civilu i službenici Bezbednosno informativne agencije privode građane/ke često bez pokazivanja legitimacije i jasnih službenih obeležja. Najčešće su pripadnici službi bezbednosti sa kapuljačama i maskama preko lica, te tako više podsećaju na nasilnike nego na one koji treba da garantuju bezbednost građana/ki. Ipak, kada su meta napada protestanti, tada je ažurnost policije i pripadnika BIA nepostojeća. Očigledna je namera da se građani/ke zastraše i odvrate od učešća u protestima. Aktivista Nikola Ristić priviđen je na informativni razgovor od strane pripadnika BIA-e neposredno pred održavanje protesta u Novom Sadu. Nekoliko sati nije bilo informacija o tome u kojoj se policijskoj stanici Ristić nalazi. Na protestu u Somboru priviđen je reditelj Gorčin Stojanović, bez jasog razloga, a pušten je nakon saslušanja. Aktivistkinja pokreta Bravo, Varvara Lukač, priviđena je u policijskoj stanici u Futogu zbog toga što je odavala poštu poginulima. Na protestu ispred gradske skupštine u Novom Sadu, priviđeno je petoro mladića. Jedan od njih pretučen je od strane privatnog obezbeđenja skupštine nakon što su građani/ke pokušali da uđu u zgradu skupštine tražeći ostavku gradonačelnika. Muškarac, star 74 godine, uhapšen na jednom od prethodnih protesta, operisan je i amputiran mu je deo tela zbog policijske torture koju je pretrpeo u policijskoj stanici. Policajci koji su tukli starijeg Novosađanina i dalje nisu procesuirani.

Napadi na studente/kinje na blokadama

Studenti/kinje sa više od 30 fakulteta u Srbiji otpočeli su blokade tražeći objavljivanje ugovora o rekonstrukciji železničke stanice u Novom Sadu i tražeći kažnjavanje svih koji su napadali studente/kinje na protestima. Inače, prema podacima Arhiva javnih skupova, mladi su činili više od 60% učesnika blokada na poslednjem masovnom organizovanju blokada 6. decembra. Činjenica da mladi ne ostaju nemi na nepravde i na gušenje sloboda i da se aktivno zalažu za drugačiju zemlju budi nadu u mogućnost promena aktuelnog stanja straha i represije. Ipak, mnogima se aktivizam mladih ne sviđa, pa su najviši državni funkcioneri i mediji bliski vlasti otvoreno krenuli u napade na studente/kinje i profesore/re, dekane/ke fakulteta koji su podržali svoje studente. Na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu, predsednik studentskog parlamenta udario je jednog studenta-učesnika u blokadi. Jedan mladić je snimao studente/kinje koji blokiraju fakultet, a oteo je i telefon novinarki N1. Oba muškarca viđena su na skupu SNS-a, ali i na blokadi Filozofskog fakulteta u Novom Sadu pre par meseci kada su tražili razrešenje profesora Dinka Gruhonjića nakon medijske hajke na ovog profesora i novinara. Na blokadi kod Vukovog spomenika u Beogradu nasilni muškarac napao je studente. Kasnije je objavljeno da je muškarac uhapšen. U tabloidnim medijima objavljeni su i snimci i lansirana je još jedna kampanja protiv studenta Pavla Cicvarića, koji je i ranije bio na meti poslanika vladajuće stranke. Na sajtu fantomskog pokreta "Kopaćemo", koji je postao poznat nakon objavljivanja spiska "ekoloških terorista" kada su targetirani aktivisti koji se protive iskopavanju litijuma, sada je objavljen i spisak studenata/kinja koje su označeni kao strani plaćenici. Ovo je izuzetno opasno targetiranje protivnika režima SNS-a i dovodi u ozbiljnu životnu opasnost osobe na ovim spiskovima. Zvanično se ne zna ko je tvorac ovih spiskova, iako je indikativno da se na njima nalaze oni koji se javno protive autokratskom režimu Aleksandra Vučića. Mladi su pokazali odlučnost u odbrani osnovnih ljudskih prava i vrednosti demokratije i vladavine prava a svaki napad na njih pokazatelj je namere vlasti da uguši kritičnost mladih koji su oduvek bili pokretači društvenih promena.

Napadi i pritisci na građane/ke koji se protive rušenju Starog savskog mosta

Organizovani napadi zabeleženi su i na građane/ke koji se protive nameri gradske vlasti da sruši Stari savski most. Na blokadi u Beogradu na vodi, održanoj 23. novembra, došlo je do verbalnog sukoba sa vozačima koji su uzvikivali parole podrške Aleksandru Vučiću. Oko 200 pripadnika policije je dva dana kasnije rasteralo aktiviste sa Starog savskog mosta i pregazilo šator koji su oni postavili. Veći broj incidenata, uključujući i fizičke sukobe i napad na novinarku N1, zabeleženi su na blokadi 27. novembra. Ipak, tada nije bilo 200 policajaca koji bi sprečili organizovan napad na građane/ke koji protestuju. Jedan od muškaraca koji je napao okupljene imao je kod sebe i nož. Među napadačima primećeno je nekoliko funkcionera više beogradskih opština. Gradonačelnik Beograda Aleksandar Šapić izjavio je da nema ništa sporno u tome da SNS-ovi predsednici opština učestvuju u takvim okupljanjima. Ovom izjavom, Šapić je praktično priznao da članovi SNS organizovano dolaze na proteste kako bi fizički napadali i vređali ljude i sprečili da se kritika čuje i u javnom prostoru. Kako su mediji u Srbiji potpuno zarobljeni, ulica preostaje jedino mesto gde građani/ke mogu slobodno govoriti. Ukidanje kritičkog govora i mogućnosti građana da koriste javni prostor kao zonu slobodnog izražavanja mišljenja i volje je sada jedan od prioriternih ciljeva režima SNS-a. Dan nakon protesta iz Združenih inicijativa i pokreta su saopštili da su redari i aktivisti sa protesta napadani na kućnim adresama i u komšiluku. Ponovni napadi desili su se na skupu 4. decembra. Ovoga puta su pojedini napadači bili i maskirani, a policija ih nije privela.